

עיר ששורשה כל ישראל הברית

1. רמב"ם פירוש המשנה - בכורות פרק ד' מש' ג'

וכבר ביארנו בתחילת סנהדרין שאינו נקרא ב"ד בשם מוחלט אלא סמוך בא"י בין שיהיה סמוך מפי סמוך או הסכימו בני ארץ ישראל למנות אותו ראש ישיבה לפי שבני א"י הם הנקראים קהל והקב"ה קרא אותן כל הקהל ואפי' היו עשרה אנשים ואין משגיחין לזולתן שבחוצה לארץ כמו שבארנו בהוריות, הוריות דף ג.

ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר: +מלכים א' ח+ ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, מכדי כתיב וכל ישראל עמו, קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים למה לוי שמע מינה הני הוא דאיקרי קהל, אבל הנך לא איקרי קהל.

2. סנהדרין דף יא.

רבנן: אין מעברין את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים, ומפני הגשרים, ומפני תנורי פסחים, ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו. אבל לא מפני השלג, ולא מפני הציונה, ולא מפני גליות ישראל שלא עקרו ממקומן.

ירושלמי פרק א' ה"ב

ואמר רבי שמואל בר נחמן והן שהגיעו לנהר פרת

ירושלמי הוריות פרק א' ה"ב (בסופה)

רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש לחוריייה הילכו אחר ישיבת ארץ ישראל לטומאה הילכו אחר רוב נכנסין לעזרה מה כל כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד אמר רבי יוסי בי רבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן רבי יהושע בן לוי לראייה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים רבי תנחומא בשם רבי הונא טעמא דרבי יהושע בן לוי ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו וגו'

3. אור שמח - סנהדרין פרק ד' ה"ו

שם - וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה: פירוש אף על גב שלא החזיקו עולי בבל ושם בטלה קדושת הארץ בבית שני אף על פי כן ראויה לסמיכה, וטעמו דחזויא לענין שישגו רוב הקהל בהוראה על פי בית דין דאמרו בהוריות דף ג הלכו אחרי רוב יושבי ארץ ישראל על זה אמר ר"ל בירושלמי להוראה הלכו מלבוא חמת עד נחל מצרים, וזה דקמ"ל דרק הני דכבשו עולי מצרים ואף על פי שבטלה קדושתן דמאמנון עד נחל מצרים לא כבשו עולי בבל כמבואר בהלכות תרומות פרק א', חזינא דסמיכת בית דין לא תליא רק במה שכבשו עולי מצרים ומשום הכי לענין קרבן גס כן תלוי בהן ויעוין לקמן הי"א ודוק:

5. רמב"ן בראשית פרק כט פס' ב

(ב) וירא והנה באר בנידה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה - האריך הכתוב בספור הזה להודיענו כי קנין ה' יתלפו כח, ויראתו תתן עוז, כי הנה יעקב אבינו בא מן הדרך והוא עיף, ויגל לבדו האבן אשר היו צריכים אליה כל הרועים, ושלשה עדרי צאן אשר להם רועים רבים ושומרים כלם רובצים עליה אינם יכולים להניעה כלל.

ולרבותינו בבראשית רבה (ע"ח) גם בזה להם סוד רמז לעתיד, כי נודמן לו ככה שנכנס בדרך הנאר, ולא נאספו כל העדרים רק שלשה מהם, ובא בזמן שהאבן על פי הבאר והעדרים שומרים לה, וכל הענין המסופר כאן, להודיענו שיצליח בדרך הזה ויצא ממנו זרע זוכה לרמז הזה, כי הבאר ירמוז לבית המקדש, וגי עדרי צאן עולי שלשה רגלים, כי מן הבאר הוא יתקו העדרים, שמשם היו שואבין רוח הקדש, או שירמוזו כי מציון תצא תורה (ישעיה ב' א) שנמשלה למים (ב"ק י"א א), ודבר ה' מירושלם. ונאספו שמה כל העדרים, באים מלבא חמת עד נחל מצרים (מ"א ח טה). וגללו את האבן והשקו. שמשם היו שואבין רוח הקודש. והשיבו את האבן. מונח לרגל הבא.

4. בראשית רבה פרשה ע'

ג' ג... ד"א וירא והנה באר בשדה זו ציון, והנה שם שלשה עדרי צאן אילו שלש רגלים, כי מן הבאר ההיא יתקו שמשם היו שואבין רוח הקדש, והאבן גדולה זו שמחת בית השואבה, אמר ר' הושעיא למה היו קורין אותה שמחת בית השואבה שמשם היו שואבין רוח הקודש, ונאספו שמה כל העדרים באים מלבוא חמת עד נחל מצרים, וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן שמשם היו שואבין רוח הקודש, והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה מונח לרגל הבא.

6. ברכות דף נח.

תנו רבנן: הוראה אוכלוסי ישראל אומר: ברוך חכם הרזים. שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה.

7. רמב"ם - ברכות פרק י הלכה יא

הרואה ת"ר אלף אדם אחד, אם עכ"ס הם אומר בושא אמכם מאד חפרה יול'התכם הנה אחרית גויים מדבר ציה וערבה, ואם ישראל הם ובארץ ישראל אומר ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם חכם הרזים, הרואה מחכמי אומות העולם אומר ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם שתן מחכמתו לבשר ודם, חכמי ישראל מברך שנתן מחכמתו ליראיו, מלכי ישראל אומר שנתן מכבודו ומגבורתו ליראיו. מלכי אומות העולם מברך שנתן מכבודו לבשר ודם.

8. כסף משנה

הרואה ת"ר אלף וכו'. שם (נח) אמר רב המנונא הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוסי עכו"ם אומר בוש' אמכם וכו' תנא אין אוכלוסא פחותה מששים רבוא: ומה שכתב רבינו ובארץ ישראל כתב ה"ר מנוח שלמד כן מדאיתא בגמרא בן זומא ראה אוכלוסא בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים משמע דוקא בא"י כד כאן ולא נהירא דאם כן נימא דוקא בהר הבית אלא ודאי אין משם ראייה כלל דמעשה שהיה כן היה והוא הדין בח"ל. ואפשר שטעם רבינו מדאמר עולא אין אוכלוסא בבבל כלומר שאע"פ שיראה ששים רבוא אין להם דין אוכלוסא לברך עליהם. וקשה מדאיתא בגמרא בפרק התי' דרב חנינא בריה דרב איקא בריך ארב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ברול חכם הרזים משום דהוו חשיבי עליה כששים רבוא אע"פ דבבבל הוו, ואפשר דסבר רבינו דההיא פליגא אדעולא ופסק כעולא דמיקל בברכות הוא: הרואה מחכמי וכי עד מכבודו לבי' ברייתא שם אלא שבגמ' שלפנינו איתא הגירסא אצל חכמי ישראל ברוך שנתן מחכמתו ליראיו ואצל מלכי ישראל ברוך שחלק מכבודו ליראיו

9. צפנת פענח

הלכה יא ובארץ ישראל אומר כו'. עיין בכסף משנה ועיין בהוריות ד' ג ע"א דקהל לא הוה רק בא"י עיין שם בירושלמי ועיין משייך רבינו ז"ל בפי'המ"ש פי' דמסי' ב' ב' ב' ב' ועיין בירושלמי תענית פ"ב דלכך אין תי"ל בבבל ולכך אמרין במגילה דף ד דאין אומרים הלל על נס שבח"ל משום דלא הוה ציבור ועיין בסוכה ד' מ"ד ע"ב ע"ש בתוס' ועיין בירושלמי פסחים פרק י'

10. חגיגה דף כו.

ובשעת הרגל אף על התרומה, מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא (שופטים כ') ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים - הכתוב עשאן כולן חברים.

11. ירושלמי חגיגה פרק ג/ה"ו

אמר רבי יהושע בן לוי ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל חברים מעתה אפילו בשאר ימות השנה אמר רבי זעורה ובלבד בשעה ששם עלו שבטים

12. "הנציב" - מרומי שדה - חגיגה דף כו.

שם. דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כו' הכתוב עשאן כולן חברים. ובחי' אגודות מביא דהירושלמי למד מדכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו עיר שעושה כולן חברים. ומקשה אי הכי בשאר ימות השנה נמי, ומשני ששם עלו שבטים בשעה שהשבטים עולים. ומקשה המהרשי"א ז"ל ולתלמודין מאי איכא למימר. ולקיי"מ דתלמודין אין העיר ירושלים גורם אלא בשעה שכל ישראל מתקבצין, וזה אינו אלא בשעת הרגל. אבל להפסוק ירושלים הבנויה וגוי' חרי דהעיר גורם, שפיר מקשה ומשני:

13. מגילה דף יד.

אי הכי הלל נמי נימא! - לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ. - יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ, היכי אמרינן שירה? - כדתניא: עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה. משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתא זו הלילא, רבא אמר: בשלמא התם (תהלים קי"ג) הללו עבדי ה' - ולא עבדי פרעה, אלא הכא - הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשוורוש? אכתי עבדי אחשוורוש אגן. - בין לרבא בין לרב נחמן קשיא: והא תניא, משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה, כיון שגלו - חזרו להכשירן הראשון.

14. רמב"ם - מגילה ותנוכה פרק ג הל' ו

ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל, ושמונה עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל, ואלו הן: שמונת ימי החג, ושמונת ימי חנוכה, וראשון של פסח ויום עצרת, אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה, ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל. +השגת הראב"ד, אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין. איא ריש בהם עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (ישעי' ל, טו). +

15. תענית יב.

דאמר שמואל אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד

ר"ן תענית (דף ה). מדפי הר"ף

דסברי ליה כשמואל דאמר אין תענית צבור בבבל אלא ט"ב בלבד. פירשו בו שאין חומר תענית ציבור של נעילת הסנדל ותענית רחיצה וסיכה נוהגת בבבל אלא בט"ב בלבד ופרש"י ז"ל דטעמא לפי שאין צריכין לגשמים שהיא טבעני ולפי זה לא אמרה שמואל אלא בתענית של גשמים אבל בשאר צרות בבבל וארץ ישראל שוין ואי הכי קשיא היכי פסיק ואמר אלא ט"ב בלבד וכי תימא שאין מתענין בחומרות הללו אלא על הגשמים אבל לא על שאר צרות ליתא דהא אמרי' בפרק סדר תעניות האלו (דף י"ט) דעל דבר ועל מפולת אותה העיר מתענה ומתרע' וכיון שמתרע' משמע שהיא נוהגת בבבל חומרי תענית ציבור שאותן תענית שמתרעין חמורין מכולן כמו ששינוי ומה אילו יתרות על הראשונות שבאלו מתרעין ונועלין את החנויות ובעובדא דרבי יהודה נשיאה דגזר תליסר תעניתא בשאר צרות הווה וכיוון שגזר י"ג שהוא סדר תענית של גשמים משמע שהיה נוהג אותן בחומרות שלהן ומעתה לא היה לנו לומר אלא ט"ב באב בלבד והראב"ד ז"ל פירש דחינו דאין תענית ציבור בבבל מפני שהארץ קרה שאין להחמיר עליהם לאסרם בנעילת סנדל ולא לחייבם להפסיק מבעוד יום ולא לאוסרם במלאכה מפני שהם עניים ולא ברחיצה וסיכה מפני שאינם בריאים כל כך וצריך להם או שכיוון שהותרו במלאכה ובנעילת הסנדל הותרו בכולן ואלו הדברים חלושים לפיכך נראה עיקרן של דברים כמו שפירש הרמב"ן ז"ל דאין שם תענית ציבור בבבל אלא כל התעניות שמתענין בבבל אינן אלא כתענית יחיד לפיכך אינו אסור בחומר תענית ציבור והטעם מפני שהדינין שלהם הדיטוטות הם ולא סמוכין ולא היה להם נשיא שתהא גזירתו קיימת על כל ישראל לפיכך כשהציבור מקבלן תענית צריכין לקבל כולן על עצמן כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו ומשום הכי אינו חייב לנהוג בו אלא כתענית יחיד אבל בארץ ישראל שהיה להם נשיא לא היו צריכין לקבל תענית על עצמן לפי שגזירתו קיימת על כולן וכולן בתריה גרידי כדאמרינן לקמן בפרק סדר תענית האלו (דף כ"ד): דבי נשיאה גזר תעניתו ולא אודיענהו. עילויה לרבי יוחנן ולריש לקיש לצפרא הודיענהו אמר ליה ריש לקיש לרי' יוחנן והא לא קבלינן אגן בתרייהו גרידינן אלמא כל תענית שגזר הנשיא אין צריכין היחידים לקבלו ולפיכך הוא תענית ציבור אבל בבבל אינו כן אלא תעניות יחידים וזהו שאמרו בירושלמי ר' חלבא א"ל לרי' יהודה הנשיא פוק עמן וצערך עביד אי"ר יוסא הדה אמר אלין תעניתא דאגן עבידן לית עיגן תעניתא מהי טעמא דלית נשיאה עמן. וזהו שאמרו אין תענית ציבור בבבל אלא ט"ב באב בלבד.

16. תוס' - גיטין ה.

כבוש יחיד - פי' בקונטי' שלא היו לשם כל ישראל ביחד כמו בכיבוש יהושע וכבוש לצורך כולם אבל דוד לא כבש אלא לצורכו אבל בספרי מפרש טעם אחר בסוף פרשת והיה עקב דמשמע לפי שלא היתה עדיין כל אי"י כבושה כדאמר התם סמוך לפלטורא שלך לא הורשת פירוש יבוס' שהיה סמוך לירושלים ואתה הולך וכובש ארם והרים וארם צובה אבל אחר שכל אי"י כבושהו דריש התם מדכתיב (דברים יא) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגוי' שכל מה שהיו כובשים מהו"ל היה קדוש ואפילו יחיד:

17. שמועות ראי"ה עמ' 6

הוא רבנו ז"ל אשר סבל מאד מחוג הקטאים אשר רדפו אותו בגלל חבתו לציוניות וקנני הלאומי בא"י, התבטא פעם על המחלוקת בא"י בין המפלגות, בין רבנים ואנשי קודש ואמר כי הסבה לזה היא מיסוד אי שלמות קדושת הארץ היות כי עם ישראל קשור עם א"י, ולכן כל זמן שיש עוד חלק קרקע בא"י אשר הוא שייך לזרים ונפרדת מאת קדושת ישראל, מזה יסוד המחלוקת והפירוד השוררת בא"י, ולכן הרי הוא רואה את תיקונם רק ע"י גאולת אדמת ישראל וכאשר תבא גאולת הארץ יפסק הפירוד, האיחוד של קדושת הארץ תביא אתו גם איחוד